

वार्षिक: पाठ्यक्रमः
कक्षा - नवमी
विषयः - संस्कृतम्
सत्रम् - 2025-2026

1. 'शेमुषी' प्रथमो भागः, पाठ्यपुस्तकम्, संशोधितसंस्करणम् (प्रकाशनम् - रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा)	2. 'अभ्यासवान् भव' प्रथमो भागः - व्याकरणपुस्तकम् (प्रकाशनम् - रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा) 3. 'व्याकरणवीथिः'- व्याकरणपुस्तकम् (प्रकाशनम् - रा. शै. अनु. प्र. परि. द्वारा)
परीक्षादृष्ट्या पाठ्यक्रमविभागः	
1. 'क' खण्डः अपठितावबोधनम् (सम्पूर्णम्) 2. 3. 4. 'ख' खण्डः रचनात्मककार्यम् (सम्पूर्णम्) ग-खण्डः अनुप्रयुक्तव्याकरणम् 5. सन्धिकार्यम् स्वरसन्धिः - दीर्घः, गुण, वृद्धिः व्यञ्जनसन्धिः - जश्त्वसन्धिः, विसर्गसन्धिः - उत्त्वम्, 6. अधःप्रदत्तानि सर्वाणि शब्दरूपाणि- अकारान्त-इकारान्त-उकारान्त- ऋकारान्त- पुंलिङ्ग- शब्दरूपाणि। आकारान्तस्त्रीलिङ्ग-ईकारान्तस्त्रीलिङ्ग-ऋकारान्तस्त्रीलिङ्गशब्दरूपाणि। हलन्तशब्दरूपाणि सर्वनामशब्दरूपाणि। 7. अधःप्रदत्तानि सर्वाणि धातुरूपाणि- पठ्, गम्, वद्, भू, क्रीड्, नी, दृश्, शक्, ज्ञा, अस्, कृ, दा, क्री, श्रु, पा (पिब्), सेव्, लभ्, रुच् (पञ्चसु लकारेषु)। 8. कारक- उपपद-विभक्तयः द्वितीया - उभयतः, धिक्, परितः, समया, निकषा, प्रति, विना तृतीया - सह, साकम्, समम्, सार्धम्, विना, अलम्, सदृश, हीन चतुर्थी - रुच्, दा (यच्छ), नमः, कुप्, स्वस्ति 9. प्रत्ययाः - क्त्वा, तुमुन्, ल्यप्, । 10. सङ्ख्या - 1-100 (1-4 केवलं प्रथमा-विभक्तौ) 11. उपसर्गाः (द्वाविंशतिः) 12. अव्ययानि (पाठ्यक्रमे प्रदत्तानि स्थानबोधकानि, कालबोधकानि, प्रश्नबोधकानि, अन्यानि अव्ययानि।	13-19. 'घ' खण्डः पठितावबोधनम् (सम्पूर्णम्) गद्यम् द्वितीयः पाठः- स्वर्णकाकः पद्यम् प्रथमः पाठः- भारतीवसन्तगीतिः चतुर्थः पाठः- सूक्तिमौक्तिकम् नाट्यम् तृतीयः पाठः- गोदोहनम्
पाठ्यक्रमः 6 सितम्बर 2025 पर्यन्तं पूर्णं कारणीयम् । मध्यावधिः पाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः । मध्यावधि-परीक्षा	
1. 'क' खण्डः अपठितावबोधनम् (सम्पूर्णम्) 2. 3. 4. 'ख' खण्डः रचनात्मककार्यम् (सम्पूर्णम्) ग-खण्डः अनुप्रयुक्तव्याकरणम् 5. सन्धिकार्यम् सन्धिकार्यम् स्वरसन्धिः - यण्, अयादि व्यञ्जनसन्धिः - 'म्' स्थाने अनुस्वारः विसर्गसन्धिः - रत्वम्, लोपः 6. अधःप्रदत्तानि सर्वाणि शब्दरूपाणि- अकारान्त-इकारान्त-उकारान्त- ऋकारान्त-पुंलिङ्ग- शब्दरूपाणि। आकारान्त-ईकारान्त-ऋकारान्तस्त्रीलिङ्गशब्दरूपाणि।	13-19. 'घ' खण्डः पठितावबोधनम् (सम्पूर्णम्) गद्यम् पञ्चमः पाठः- भ्रान्तो बालः नवमः पाठः- पर्यावरणम् पद्यम् अष्टमः पाठः- जटायोः शौर्यम् नाट्यम् सप्तमः पाठः- सिकतासेतुः दशमः पाठः- वाङ्मनः प्राणस्वरूपम्

<p>हलन्तशब्दरूपाणि। सर्वनामशब्दरूपाणि। 7. अधःप्रदत्तानि सर्वाणि धातुरूपाणि- पठ्, गम्, वद्, भू, क्रीड्, नी, दृश्, शक्, ज्ञा, अस्, कृ, दा, क्री, श्रु, पा (पिब्), सेव्, लभ्, रुच् (पञ्चसु लकारेषु)। 8. कारक- उपपद-विभक्तयः पञ्चमी – विना, बहिः, भी, रक्ष्, ऋते षष्ठी – उपरि, अधः, पुरतः, पृष्ठतः, निर्धारणे सप्तमी- स्निह्, निपुणः, विश्वस्, पटु 9. प्रत्ययाः- शतृ, शानच्, क्त, क्तवतु 10. सङ्ख्या – 1-100 (1-4 केवलं प्रथमा-विभक्तौ) 11. उपसर्गाः (द्वाविंशतिः) 12. अव्ययानि (पाठ्यक्रमे प्रदत्तानि स्थानबोधकानि, कालबोधकानि, प्रश्नबोधकानि, अन्यानि अव्ययानि।</p>	
<p style="text-align: center;">सम्पूर्णपाठ्यक्रमः</p> <p>ध्यातव्यम्- उपरोक्तं सर्वं पाठ्यक्रमं 31 जनवरी 2026 पर्यन्तं पाठनीयम् इत्यनिवार्यम्। संपूर्णस्य पाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः। आदर्शप्रश्नपत्राणाम् अभ्यासः। वार्षिकपरीक्षायां सम्पूर्ण-पाठ्यक्रमात् प्रश्नोत्तराणि भविष्यन्ति।</p> <p>वार्षिक-परीक्षा</p> <p>अवधेयम् -</p> <p>अनुप्रयुक्तव्याकरणस्य अंशानां चयनं यथासम्भवं 'शेमुषी - प्रथमो भागः इति' पाठ्यपुस्तकात् करणीयम्। यदि ततः न सम्भवति तर्हि 'अभ्यासवान् भव- प्रथमो भागः' इत्यस्मात् कर्तुं शक्यम्। क्वचिदपि संशयापन्ने सति सीबीएसईपाठ्यक्रममेव स्वीकर्तव्यम्।</p> <div style="text-align: center;"> </div>	
<p style="text-align: center;">अध्ययनदृष्ट्या विस्तरेण पाठ्यक्रमनिर्देशः</p>	
<p style="text-align: center;">'क' खण्डः अपठितावबोधनम्</p> <p>1. एकः अपठित गद्यांशः 80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः, सरलकथा वर्णनं वा एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम् शीर्षकलेखनम् अनुच्छेदाधारितं भाषिकं कार्यम् भाषिककार्याय तत्त्वानि - वाक्ये कर्तृ-क्रियापदचयनम् कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः विशेषण- विशेष्यचयनम् पर्याय-विलोमपदचयनम् सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः</p>	
<p style="text-align: center;">'ख' खण्डः रचनात्मककार्यम्</p> <p>2. औपचारिकम् अथवा अनौपचारिकं पूर्णपत्रलेखनम् सम्भावितविषयाः - औपचारिकम्— अवकाशार्थम्, स्वच्छतायै स्वास्थ्यविभागाय, विद्युद्विभागाय, वित्तकोषाय, आरक्षकालयाय, प्रकाशकाय इत्यादयः। > अनौपचारिकम्-</p>	

पितृभ्याम्, वर्धापनपत्रम्, निमन्त्रणपत्रम्, परिणामसूचनापत्रम् इत्यादयः ।

3. चित्राधारितं वर्णनम्, अथवा अनुच्छेदलेखनम्

(मञ्जूषायाः सहायतया चित्रवर्णनम् अनुच्छेदलेखनं वा करणीयम्)

4. हिन्दीभाषायाम् आङ्ग्लभाषायां वा लिखितानां पञ्चवाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादः

ग-खण्डः

अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

5. सन्धिकार्यम्

स्वरसन्धिः - दीर्घः, गुण, वृद्धिः, यण्, अयादि

व्यञ्जनसन्धिः - जश्त्वसन्धिः, 'म्' स्थाने अनुस्वारः

विसर्गसन्धिः - उत्त्वम्, रत्वम्, लोपः

6. शब्दरूपाणि

अकारान्तपुंलिङ्गशब्दाः - बालकवत्

इकारान्तपुंलिङ्गशब्दाः - कविवत्

उकारान्तपुंलिङ्गशब्दाः - साधुवत्

ऋकारान्तपुंलिङ्गशब्दाः - पितृवत्

आकारान्तस्त्रीलिङ्गशब्दाः - लतावत्

ईकारान्तस्त्रीलिङ्गशब्दाः - नदीवत्

ऋकारान्तस्त्रीलिङ्गशब्दाः - मातृवत्

हलन्ताः - राजन्, भवत्, विद्वस्, गुणिन्

सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्, तत्, इदम्, किम् (त्रिषु लिङ्गेषु)

7. धातुरूपाणि

पठ्, गम्, वद्, भू, क्रीड्, नी, दृश्, शक्, ज्ञा, अस्, कृ, दा, क्री, श्रु,

पा (पिब्), सेव्, लभ्, रुच् (पञ्चसु लकारेषु)

8. कारक- उपपद-विभक्तयः

द्वितीया - उभयतः, धिक्, परितः, समया, निकषा, प्रति, विना

तृतीया - सह, साकम्, समम्, सार्धम्, विना, अलम्, सदृश, हीन

चतुर्थी - रुच्, दा (यच्छ्), नमः, कुप्, स्वस्ति

पञ्चमी - विना, बहिः, भी, रक्ष्, ऋते

षष्ठी - उपरि, अधः, पुरतः, पृष्ठतः, निर्धारणे

सप्तमी - स्निह्, निपुणः, विश्वस्, पटु

9. प्रत्ययाः

क्त्वा, तुमुन्, ल्यप्, क्तवतु, शतृ, शानच् क्त

10. सङ्ख्या - 1-100 (1-4 केवलं प्रथमा-विभक्तौ)

11. उपसर्गाः (द्वाविंशतिः)

12. अव्ययानि

स्थानबोधकानि - अत्र, तत्र, अन्यत्र, सर्वत्र, यत्र, एकत्र, उभयत्र

कालबोधकानि - यदा, तदा, सर्वदा, एकदा, पुरा, अधुना, अद्य, श्वः, ह्यः

प्रश्नबोधकानि - किम्, कुत्र, कति, कदा, कुतः, कथम्, किमर्थम्

अन्यानि - च, अपि, यदि, तर्हि, यथा, तथा, सम्यक्, एव, तु

घ-खण्डः

पठितावबोधनम्

13. गद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम्

प्रश्नप्रकाराः - एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि

भाषिककार्यम् -

वाक्ये कर्तृ-क्रियापदचयनम्

विशेषण - विशेष्यचयनम्

पर्याय - विलोमपचयनम्

सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः

14. पद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम्

प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि

भाषिककार्यम् –

वाक्ये कर्तृ-क्रियापदचयनम्

विशेषण- विशेष्यचयनम्

पर्याय-विलोमपदचयनम्

सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः

15. नाट्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम्

प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि

भाषिककार्यम् –

वाक्ये कर्तृ-क्रियापदचयनम्

विशेषण- विशेष्यचयनम्

पर्याय-विलोमपदचयनम्

सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः

16. वाक्येषु रेखाङ्कितपदानि अधिकृत्य उचितप्रश्ननिर्माणम्

17. श्लोकान्वयः/ एकस्य श्लोकस्य संस्कृतेन भावार्थलेखनम्

18. घटनाक्रमानुसारं कथालेखनम्

19. (क) प्रसङ्गानुसारम् अर्थलेखनम्

(ख) शब्दानाम् अर्थैः सह मेलनम् (पाठान् आधृत्य लघूत्तरात्मकाः प्रश्नाः)